

Stil Sınıflamaları ve Zihinsel Stil Kavramının Niteliği Üzerine Bir Değerlendirme¹

An Assessment of Style Classification and Clarification of Intellectual Style Concept

Elif Esmer, Dr. Öğretim görevlisi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, esarican@marmara.edu.tr

ÖZ. Stil alanı bireysel farklılıklar ve kişilik odaklı yapılan çalışmalarla sürekli gelişen bir alandır. Stil modelleri arasında ortak özellikler olduğu gibi stil yaklaşımları ve kuramsal dayanaklar açısından bazı farklılıklar da görülmektedir. Stil sınıflamaları genellikle bu benzerlik ve farklılıklar irdelenerek yapılandırılmıştır. Alan yazında oldukça fazla stil boyutunun tanımlanmış olması yeni tartışmalara neden olmaktadır. Bu tartışmalar nedeniyle araştırmacılar tarafından, stil alanının sorunlarına çözüm oluşturabilecek öneriler getirilmektedir. Zihinsel stiller de bu önerilerden biri olarak ortaya çıkmıştır. Zihinsel Stil (Intellectual Style) kavramı son yıllarda üzerinde durulan ve tüm stilleri ifade edecek biçimde kullanılan yeni bir kavramdır. Bu incelemede stil sınıflamaları üzerinde durulmuş ve zihinsel stil kavramı irdelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Zihinsel stil, Öğrenme stilleri, Bilişsel stiller

ABSTRACT. Style, is a continuously growing area with the personality-oriented studies featuring individual differences. Although there are common features between style models, there are also some differences in terms of style approaches and theoretical basis. Style classifications are mostly configured considering these similarities and differences. The fact that pretty much style dimensions were defined in the literature causes new controversies. Due to them, researchers make suggestions that can create solutions to the problems of the style area. Intellectual Style was emerged as one of these suggestions. The concept of Intellectual Style, which was emphasized in recent years, is a new concept and it is used to express all kind of styles. This review focused on style classification, where intellectual style concept was scrutinized.

Keywords. Intellectual Style, Learning Styles, Cognitive Styles

SUMMARY

Purpose and Significance: In the century we live, education area aims to create a difference not only on the behaviors of the individuals, but on their perceptions and thoughts as well; it supports learning environments that will reveal their unique potential; and release the individual on configuring the path that he'll choose while learning. These interpersonal differences affect an important area including the organization of learning environment, learning methods and the techniques and strategies that the teacher will use. In addition, individuals prefer different ways of learning, which reveals the diversity of the human mind and the distinctive structure of each brain. Therefore, the analysis of individual differences has aroused a great interest in the field of educational psychology (Cano-García, Hughes, 2000, 413). Intellectual Styles, defined as the path that an individual prefers on processing the information and dealing with the given task (Zhang, Sternberg, 2005, 2; Zhang, Sternberg, 2006, 3), is an important and promising working area. In this study, we addressed intellectual style concept and classifications in style area.

Intellectual Style: A lot of effort has been spent in order to define the difference between styles. A researcher working on the styles can easily conclude that there is an important, common link connecting the styles (Zhang, Sternberg, 2006, 12). Styles are not skills; they are the preferred way of using the skills that an individual has. This distinction is crucial. A skill points how well an individual can perform something, whereas the style shows the way that the individual likes to do this thing (Sternberg, 1997, 8; Zhang, Sternberg, 2006, 12). In this case, the main difference between style and skill is the preferability of the styles. Intellectual Style is based on "Mental Self-management Theory", developed by Sternberg (1997). The basis of the theory is the reflection format of the individual's mind, which organizes thinking, to the outer world. According to the theory, people need to manage themselves, their actions and activities. In this context, they organize their thoughts

¹Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamlanmış "Öğretmen Adaylarının Zihinsel Stil (Düşünme Stili) Tercihlerinin İncelenmesi isimli doktora tezinden uyarlanmıştır.

and their actions in a way that is appropriate to internal and external requirements (by Fer, 2005, 1). The distinguishing features of this theory can be listed as follows (Zhang, 2001, 548): (1) The styles defined within the theory are grouped under five different dimensions, not under one dimension. (2) The defined styles are perceived as continuous, instead of being divided into two opposite poles. (3) No style is seen as good or bad. (4) This theory doesn't define a single style for an individual, it forms a style profile.

Results: The review of the style area revealed that one of the biggest problems of the area is related with style definition and classification, so that the existence of different classifications leads to confusion. Merging the styles under one roof may increase the functionality of the studies to be done in this area. Therefore, the suggested "Intellectual Style" concept is considered as one of the proposition that may resolve the confusion in the area.

GİRİŞ

İnsanları birbirinden farklı ve biricik kılan, fiziksel, duygusal ya da düşünsel pek çok özellikten söz edilebilir. İnsanoğlunun bu farklılıkları ilk olarak ne zaman ve nasıl keşfettiğini, bu farklılıkları nasıl anlamlandırıldığını bilebilmek oldukça zordur. Kabul edilebilir ki ilk insanın ikinci bir insanla karşılaştığı an, temel ihtiyaçları açısından, kendisinin diğerine benzediğini kabul ettiği ilk andır. Bu durumda insanoğlunun fark edişleri temelde farklılıklar ile ilgili değil benzerlikler ile ilgilidir. Öncelikle beslenme, barınma ve giyinme temel ihtiyaçlarını karşılamak isteyen insanoğlu "diğerine benzeme" düşüncesiyle yetinmiştir. Ancak karmaşıklaşan sosyal ilişkiler, bireyin ve toplumun çağa uygun olarak değişen ihtiyaçları, ortaya çıkan devlet sistemleri, insanı kendisini keşfetmeye zorlamıştır. Bu durum aslında insanlar arasındaki farklılıkların belki de benzerliklerden daha fazla olduğunu ortaya çıkaracak bir yolculuğun başlangıcı olarak kabul edilebilir. Nitekim insan doğasıyla ilgili yapılan keşifler ve bilimsel araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular, bireyler arasında fiziksel görünüşle kısıtlanamayacak kadar fazla alanda farklılık olduğunu göstermiştir.

Sosyal bilimlerin alanlar arası bütünleşmiş yapısı düşünüldüğünde, bu bulguların yalnızca psikoloji alanını değil diğer sosyal bilim alanlarını da etkilediği bilinmektedir. Şüphesiz eğitim de bu alanlardan biridir. Eğitim, her çağda o çağın özelliklerine ve ihtiyaçlarına uygun olarak insan doğasıyla ilgili yapılan bilimsel çalışmalarla yeniden tanımlanan bir olgudur. Dolayısıyla keşfedilen bireysel farklılıklar eğitime ve eğitimle ilişkili öğrenme-öğretme süreçlerine de yeni anlamlar kazandırmıştır. Yaşadığımız yüzyılda eğitim alanı, kişinin yalnızca davranışlarında değil duyuş ve düşünüşünde de değişim yaratmayı hedeflemekte, kişinin kendine özgü potansiyelini ortaya çıkaracak öğrenme ortamlarını desteklemekte ve kişiyi öğrenirken seçeceği yolu yapılandırmada özgür bırakmaktadır. Kişiler arası bu farklılık, öğrenme ortamlarının düzenlenmesinden, öğretim yöntemlerine ve öğretmenin kullanacağı teknik ile stratejilere kadar önemli bir alanı etkilemektedir. Ayrıca bireylerin öğrenirken farklı yollar tercih etmeleri, insan zihninin çeşitliliğini ve her beynin kendine özgü bir yapısı olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu nedenledir ki bireysel farklılıkların analizi eğitim psikolojisi alanında büyük bir ilgi görmüştür (Cano-García, Hughes, 2000, 413). Kişinin bilgiyi işleme ve verilen görevle ilgilenmede tercih ettiği yol (Zhang, Sternberg, 2005, 2; Zhang, Sternberg, 2006, 3) olarak tanımlanan zihinsel stiller (intellectual styles) de bireysel farklılıklar içinde yapılandırılmış önemli ve gelişmeye açık bir çalışma alanıdır. Bu çalışmanın amacı da zihinsel stil kavramını irdeleyerek stil sınıflamalarını incelemek ve zihinsel stil kavramıyla oluşturulmaya çalışılan bütüncül bakış açısını ortaya koymaktır. Araştırmanın alanda yapılacak olan betimsel ve deneysel nitelikteki araştırmalara ışık tutması umulmaktadır.

Stil Kavramı

Stil sözcüğü, eski İngiliz dilinde edebi bir anlatım anlamında kullanılmış ve sözcüğün kökünün Latince sivri uçlu yazma aleti; kalem anlamına gelen "stylus" sözcüğü olduğu belirtilmiştir. Günümüzde kullanılan İngiliz dilinde ise bir şeyin belirli bir izlek (prosedür) içinde yapılması; tarz ya da yol anlamına gelmektedir (bkz: Oxford Dictionary, 2011). Fransızca tarz (style) anlamına gelen stil sözcüğü, Osmanlıcada "mobilyada belirli bir biçimlendirme ve zevk anlayışı" anlamında kullanılmıştır ve Türkçedeki sözlük tanımı "üslup, biçem" sözcükleriyle açıklanmaktadır. Biçem ise

“sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği ya da bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi” olarak tanımlanmaktadır (bkz: Türk Dil Kurumu: Büyük Türkçe Sözlük, 2011).

Stil kavramıyla ilgili yapılan bu tanımlamalardan yola çıkılarak stil ile “kişiyeye özgülük” arasında bir ilişki olduğu söylenebilir. Kişiyeye özgülük, sanat, spor ve edebiyat gibi farklı alanlarda ortaya konan ürün ya da becerilerde görülebilir. Bu nedenledir ki stil sözcüğü “kişiyeye özgü” ürünlerin ortaya konduğu ya da becerilerin sergilendiği pek çok farklı alanda kullanılmaktadır. Örneğin stil sözcüğü bir jimnastikçinin zarafetini, bir futbol takımının oyununu, modadaki yeni bir tarzı, bir şirketin ticari organizasyonda kullandığı yaklaşımı ve hatta bireyin düşünme, öğrenme, konuşma veya öğretme şeklini betimlemek maksadıyla kullanılabilir (Riding, Rayner, 1997, 5-6). Psikoloji bilimi de “stil” kavramının kullanıldığı alanlardan biridir. Öyle ki stil psikoloji bilimi altında, eğitim psikolojisi dalında bilimsel araştırmalarla sürekli geliştirilen bir çalışma alanı haline gelmiştir. Bu alanla ilişkili olarak stil kavramı tanımlamaları Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. Stil Tanımlamaları

Stil Tanımı	Kaynak
İnsanın performansını etkileyen bireysel farklılıklar	Zhang, 2000
Stil bilgi işleme, gösterme ve sunma biçimindeki bireysel tercihler	Riding, Grimley, Dahrei, Banner, 2003
Kişinin eşsiz özelliklerinin aşamalı biçimde dışı vurumu olarak tanımlar	Allport, 1937
Kişinin bilgiyi işleme ve verilen görevle ilgilenmede tercih ettiği yoldur	Zhang, Sternberg, 2005 Zhang, Sternberg, 2006
Birey tarafından belirli bir süreliğine barındırılan ve sürdürülen kişisel özellik, etkinlik ya da davranışların bütünü	Riding, Rayner, 1998

Tablo 1’de yer alan tanımlamalardan da anlaşılacağı gibi stil tanımlamalarında bireylerarası farklılık gösterebilecek tercih, yol ve özellik gibi kavramlar vurgulanmıştır. Bu tanımlar stil alanının temel dayanağının bireysel farklılıklar olduğuna işaret etmektedir. Bireysel farklılıklar ise kişilik üzerinde yapılan çalışmaların bir sonucu olarak doğmuştur. Bu nedenle “Stil Alanının Temel Dayanakları” başlığı altında kişilik, bireysel farklılıklar ve stil arasındaki ilişkilere yer verilmiştir.

Stil Alanının Temel Dayanakları

Zhang ve Sternberg (2006, 11-12), stil alanının birçok felsefi görüş ve kuramsal bulguya dayandığı (örn; Grigorenko, Sternberg, 1995; Kagan, Kogan, 1970; Messick, 1994; Morgan, 1997; Rayner, Riding, 1997; Riding, Rayner, 1998; Vernon, 1973) üzerinde durmuş ve stillerin bilişsel psikolojideki tanımlarının Klasik Yunan edebiyatından (bkz: Vernon, 1973), Martinsen (1994) ve Riding’in (1997) belirttiği Galton’un kişisel farklılıklar kavramlarına (1883), James (1890), Barlett (1932) ve Jung’ un (1923) kişilik çeşitlilikleri teorisine kadar) farklı kaynaklara uzandığını belirtmiştir. Tüm bu kaynaklar stil araştırmalarının kökeninin kişilik ve bireysel farklılıklar üzerine yapılan çalışmalara dayandığına işaret etmektedir. Nitekim stillerle ilişkili görülebilecek ilk çalışma Eski Yunan’da Hipokrat tarafından yapılan kişilik sınıflamasıdır. Hall (1985, 379’dan aktaran Hazar, 2006, 2), modern tıbbın babası olarak kabul edilen Hipokrat’ın kişilik kavramının, onun öğrencisi olan Empedokles’in ortaya koyduğu 4 element (hava, su, ateş ve toprak) teorisine uygun olarak 4 temel mizaca bölündüğünü belirtmiştir. Hipokrat dört sıvı (kara safra, kan, sarı safra, lenf) kuramıyla kişilik ve huy tiplerini açıklamaya çalışmıştır (Sayın, Aslan, 2005, 277). Hipokrat, insanın duyu durumu ile beden sıvıları arasında bağlantı kurmuş, hafif kanlı (sıcakkanlı) mizaç, ağırkanlı (soğukkanlı) mizaç, kara sevdalı (hüzünlü; melankolik) mizaç ve sinirli (öfkeli) mizaç olarak birbirinden farklı mizaçlar (duygudurum) tanımlamıştır (Köknel, 2000, 6; Hazar, 2006, 2). Hipokrat’ın duyu durum bozukluklarıyla ilgili yaptığı çalışmalarda ortaya koyduğu bu sınıflandırma “benzer” özellikleri olan kişilik yapılarını bir kümede toplama çabası olarak görünse de, temelde bireylerin “farklı” kişilik özelliklerine sahip olduğu fikrine dayanmaktadır.

Bireylerin kişilik özellikleriyle ilgili ilk çalışmaları yapan Allport (1897-1967), “Ayrııcı Özellik Kuramı”nı (Trait Theory) geliştirmiştir (Barkhuus, Csank, 1999, 3). Ona göre ayrııcı özellikler kişiliğin bir parçasıdır (Allport, 1927, 292-293). Bu özellikler eşsiz ve bireye özgüdür (Barkhuus,

Csank, 1999, 3). Kişilik ise bireyin sosyal çevresine uyum eğilimidir (Allport, 1921, 36) Allport, stili açıkladığı kişilik yapısıyla bağlantılı değerlendirmiştir ve kişinin eşsiz özelliklerinin aşamalı biçimde dışı vurumu olarak tanımlamıştır (Allport, 1937, 490). O halde kişilik yapısı değiştikçe stil de değişebilir ve kişilik yapısının parçalarından biri olarak görülen stil de bir bireysel farklılıktır. Başka bir ifadeyle stil, kişiye özgüdür. Allport, stili psikoloji alanı içinde tanımlarken, ayırt edici kişilik türleri ya da davranış türleri anlamına gelen “hayat tarzları” olarak adlandırmıştır (Zhang, Sternberg, 2006, 12). Bu tanımda da bireysel farklılıklara dikkat çekilmiştir. Zhang (2000, 271) de Allport gibi stili insanın performansını etkileyecek bireysel farklılıklar olarak görmüştür.

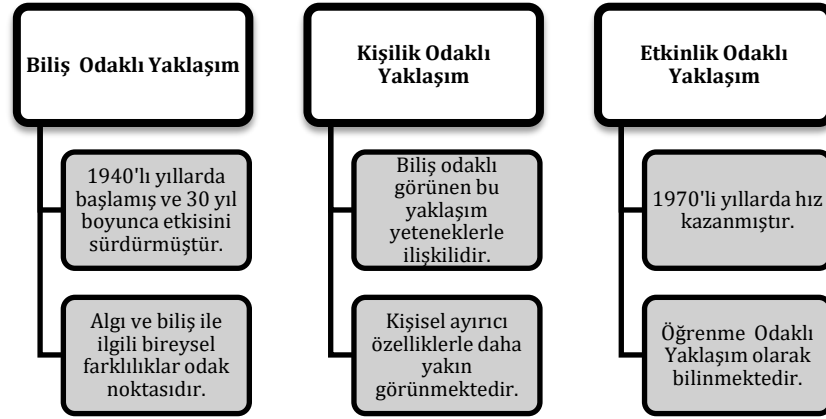
Bireysel farklılıklar zekâ, yetenek, cinsiyet ya da fiziksel farklılıklar gibi pek çok boyutta görülebilir. Yapılan ilk çalışmalar bireysel farklılıkların zekâ boyutuna odaklanıldığını göstermektedir. Özellikle 19. Yüzyılın sonlarında ve 20. Yüzyılın başlarında, psikoloji alanında yapılan çalışmalar ve zekâ testleri aracılığıyla aynı yaş grubundaki bireylerin farklı zekâ düzeylerine sahip oldukları anlaşılmıştır. Bireyler arasındaki bu farklılığın nedenine açıklık getirmeye çalışan bilişsel gelişim kuramcısı Piaget, her canlının yaşayabilmesi için kendine en uygun koşulları bulmaya çalıştığını ve bunu gerçekleştiren temel etkenin de zekâ olduğunu savunmuştur. Organizmanın, değişen olgunlaşma düzeyine ve çevresiyle etkileşimlerine bağlı olarak değişik yaşantılar kazandığını, dolayısıyla organizmanın zekâ düzeyine bağlı olarak gösterdiği performansta da farklılıklar olduğunu ifade etmiştir (Senemoğlu, 2009, 34-35). Ancak klinisyenler ve mental gerilik ile ilgili çalışanlar, toplam IQ'nun kişinin hem zihinsel işleyişini açıklamada hem de diğerleriyle karşılaştırılmasında yetersiz olduğunu fark etmişlerdir (Witkin, Faterson, Goodenough, Birnbaum, 1966, 301). Bireylerin bilişsel süreçlerinin işleyiş biçimi de özelliklerin tanımlanmasında önemli görülmüştür. Bilişsel kuramcılar “uyarıcının birey tarafından algılanmasından itibaren, bireyde meydana gelen içsel süreçler ve öğrenmeye etki eden bireysel özellikler” (Erden, Akman, 2006, 157) üzerinde çalışırken her bireyin kendine özgü öğrenme süreçleri olduğunu başka bir ifadeyle her bireyin farklı bir öğrenme yolu olduğunu da göstermişlerdir. Bilişsel süreçlerinin işleyiş biçimi ve kişilerin pek çok şeyi başarmada tercih ettikleri farklı yollar olduğunu keşfedilmesi stillerin de bireysel farklılıklardan biri olarak ele alınmasına neden olmuştur. Sonuç olarak üslup, biçim ve tarz sözcükleriyle tanımlanan stil, hem kişilik yapısıyla hem de bireysel farklılıklarla ilişkilidir. Stil kişilik yapısıyla ilişkilidir çünkü bireyin kendini ifade ederken kullandığı davranışların temelinde yatar ve karmaşıktır. Birey tarafından belirli bir süreliğine barındırılan ve sürdürülen kişisel özellik, etkinlik ya da davranışların bütünüdür (Riding, Rayner, 1998, 5-6). Stil bireysel farklılıklarla ilişkilidir çünkü kişinin bilgiyi işleme ve verilen görevle ilgilenmede tercih ettiği yoldur (Zhang, Sternberg, 2005, 2, Zhang, Sternberg, 2006, 3). Her bireyin kendine özgü bir akıl süzgeci vardır. Örneğin kitap okuyan bir kişinin aklı, o kitapla ilgili izlenimlerle doludur. Bu kitabı özetlerken kitabın özelliklerini seçici bir şekilde süzgeçten geçirir ve aktarır. Biz de bu özetten kitapla ilgili bilgi edinmenin yanı sıra kişinin kendine özgü akıl süzgeci hakkında bilgi edinmiş oluruz (Allport, 1937, 492). Bu akli süzgeci bilgiyi işleme biçiminin bir sonucudur. Ayrıca bireylerin bir görevi yerine getirmede farklı yollar tercih etmeleri, insanın düşünme, öğrenme, problem çözme, karar verme ve zihinsel süreçlerinin birbirinden farklı olduğuna da işaret etmektedir.

STİL SINIFLAMALARI

Allport'un (1937) stilleri psikoloji alanında tanımlayarak “hayat tarzı” olarak adlandırmasından sonra, özellikle son 60 yılda gösterilen ilginin değişmesine rağmen, stiller birçok akademisyen tarafından araştırmaların odak noktası olmuştur (Zhang, Sternberg, 2006, 12). Stiller üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda pek çok stil türü ya da stil sınıflandırması ortaya çıkmıştır. Her stil türünde ise farklı modeller ortaya konmuştur. Stiller arasındaki farkı tanımlamak için çok fazla çaba harcanmıştır. Stil konusunda araştırma yapan biri kolayca şu sonuca varabilir ki stilleri birbirine bağlayan önemli ortak bir zincir vardır (Zhang, Sternberg, 2006, 12). O da, stillerin yetenek olmadığı; insanların sahip oldukları yetenekleri kullanma yollarını tercih ediş biçimleri olduğudur. Bu ayrım çok önemlidir. Çünkü herhangi bir yetenek, birinin bir şeyi ne kadar iyi yapabileceğine işaret ederken stil, bireyin o şeyi nasıl yapmayı sevdiğini gösterir (Sternberg, 1997, 8; Zhang, Sternberg, 2006, 12). Bu durumda stil ile yetenek arasındaki en önemli fark stillerin tercih edilebilirliğidir.

Stiller arasındaki bir diğer ortak nokta ise stillerin strateji de olmadığıdır. Stratejiler farklı durum ya da görevlerle başa çıkmak için öğrenilen ve geliştirilen bir yoldur. Başka bir ifadeyle

öğrenme stilini kullanma yöntemidir (Riding, 1997, 41-42) ve kişinin nasıl öğrendiği ile ilişkilidir (Zhang, 2004, 70). Bireyler stillerine uygun stratejileri seçerek ya da öğrenerek bir yöntem olarak kullanırlar. Stil modelleri arasında ortak özellikler olduğu gibi stil yaklaşımları ve kuramsal dayanaklar açısından bazı farklılıklar da görülmektedir. Stil sınıflamaları genellikle bu benzerlik ve farklılıklar irdelenerek yapılandırılmıştır. Alan yazında yaygın olarak kullanılan kapsamlı bir sınıflandırma Sternberg ve Grigorenko (1995, 1997)'nin çalışmalarında görülmektedir. Bu çalışmalarda stiller, biliş odaklı (cognition-centered approach), kişilik odaklı (personality centered approach) ve etkinlik odaklı (activity-centered approach) yaklaşımlar olmak üzere üç başlık altında toplanmışlardır. Bu üç yaklaşımın genel özellikleri Şekil 1'de görülmektedir.

Şekil 1. Stil Yaklaşımları

Robert J. Sternberg, Elena L. Grigorenko, "Are Cognitive Styles Still in Style?" (American Psychologist. 1997, 52, (7), 700-712 ve Grigorenko, Elena L. ve Sternberg, Robert J. 1995. Thinking Styles, D.H. Saklofske ve M. Zeidner (Ed.) International Handbook of Personality and Intelligence. New York, Plenum Press, 205-230. Bilgilerden yararlanarak şemalaştırılmıştır.

Şekil 1'de özetlenen yaklaşım özelliklerinden anlaşılacağı gibi "Biliş Odaklı Yaklaşım" bilişsel stiller, "Etkinlik Odaklı Yaklaşım" ise öğrenme stilleri olarak bilinmektedir. İncelenen stil modelleri; bilişsel stiller, kişilik odaklı stiller ve öğrenme stilleri başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Stil tür ya da modellerinin irdelenmesinin nedeni, irdelenen "zihinsel stil" kavramının stil alan yazında öne sürülen, bütün 'stil' yapılarının anlamını içine alan genel bir kavram olarak kullanılmasıdır (Zhang, Sternberg, 2006, 3). Stil türlerinden biri olan bilişsel stil kavramı stil çalışmaları tarihinde en erken ortaya çıkan kavram olarak belirtildiğinden (Zhang, Sternberg, 2006, 12) ilk olarak bilişsel stiller incelenmiştir. Bilişsel stillerin ardından sırasıyla kişilik odaklı stiller ve öğrenme stilleri ele alınmıştır.

Bilişsel Stiller

Bilişsel stiller genel olarak, bireyin dış dünyadaki bilgileri belleğe alma, işleme, depolama ve kullanma biçimini belirleyen özellikler olarak tanımlanmaktadır. Anastasi (1988'den aktaran Zhang, Sternberg, 2006, 6) bilişsel stilleri, bir kişinin çeşitli durumlar karşısındaki cevaplarını etkileyen geniş ve sistematik özellikler olarak görmektedir. Messick (1984'ten aktaran Sadler, 1999, 160), bilgi işlemede tercih edilen bireysel farklılık olarak kabul ettiği bilişsel stilleri, algılama, hatırlama ve problem çözmenin ayırt edici bir türü olarak görür. Başka bir ifadeyle Messick (1984'ten aktaran Zhang, Sternberg, 2006, 6) bilişsel stillerin; algıyı, kişinin bilgiyi işleme düzenini yansıtan karakteristik özelliklerini, hafızayı, düşünceyi ve yargıyı içerdiğine inanmıştır. Tennant (1988'den aktaran Riding, 1997, 30) bilişsel stilleri bireyin bilgiyi işlemede, organize etmede kullandığı özelliği ve tutarlı yaklaşımı olarak tanımlarken Messick gibi bilgiyi işleme sürecine odaklanmıştır. Riding ve Rayner da (1998, 8) bilişsel stilleri kişinin bilgiyi organize etme ve betimleme tercihi olarak tanımlamıştır. Tanımlarda da görüldüğü gibi bilişsel stil açıklamaları iki ortak kavrama dayandırılmıştır: Bilgiyi işleme ve bireysel farklılık.

Bilgiyi işleme bilgiyi alma, kullanma, depolama ve hatırlama sürecindeki bilişsel faaliyetlerle iç içedir. Bilişsel stiller de bu dört süreçle ilgilenir. Witkin, Moore, Goodenough, Cox (1977), bilişsel stillerin işleme süreciyle tanımlanmasını şöyle açıklamıştır:

Bilişsel stiller, bilişsel etkinliklerin içeriğinden çok biçimiyle ilgilidir. Bilişsel stiller, nasıl algıladığımız, düşündüğümüz, problem çözdüğümüz ya da öğrendiğimiz ile ilgili bireysel farklılıkları kasteder (Witkin, Moore, Goodenough, Cox, 1977, 15).

Başka bir ifadeyle bilişsel stillerin temel sorusu “ne” değil “nasıl”dır ve bu sorunun tek doğru yanıtı yoktur. Buna paralel olarak bilişsel stil çalışmalarının temel varsayımı da bireylerin aynı bilgiyi -muhtemelen alternatif kortikal bölgeleri (beyin korteksinin farklı yapı ve işlevdeki hücrelerden oluşan bölgeleri) kullanarak- farklı işlediğidir (Glass, Riding, 1999, 24). Bilişsel stillerin tanımlanmasında kullanılan “bilgiyi işleme” kavramı tanımların bilişsellik boyutunu öne çıkarmaktadır. Yine aynı tanımlar içinde kullanılan “bireysel farklılık” kavramı ise kişilik ile ilgili yapılan çalışmaların bir ürünüdür. Nitekim bilişsel stiller kavramının ortaya çıkmasının arkasındaki itici güç bilişsellik ve kişilik arasında kurulması gereken köprüye duyulan ihtiyaçtır (Zhang, Sternberg, 2006, 12). Bu durum bilişsel stil çalışmalarının öncelikli olarak biliş merkezli yapılandırılmasının bir nedeni olarak görülebilir. Ancak yapılan çalışmalar biliş ile sınırlı kalmamıştır. Alanda yapılan pek çok çalışmada bilişsel stillerin farklı türlerine ve farklı modellere rastlanmaktadır. Bu durum bilişsel stil alanını karmaşıklştırmıştır. Riding (1997) bu karmaşıklığın nedenini şöyle açıklamaktadır:

1940’ların başından 1980’lere kadar çok çeşitli bilişsel stil çalışmaları yapılmıştır. Ancak araştırmacılar birbirilerinden bağımsız olarak kendi bağlamlarında çalışmış ve kendi ölçme araçlarını geliştirmişlerdir. Diğerlerine çok az atıfta bulunarak kendi stil boyutlarını etiketlemişlerdir. Böyle bir durumda birbirinden farklı pek çok stil boyutunun ortaya çıkması sürpriz değildir. Bazı araştırmacılar bu çalışmalardaki boyutların aynı olduğunu fakat farklı kavramlar kullanıldığını belirtmektedir (Riding, 1997, 2-3).

Zihinsel stiller ile ilgili olarak önerilen “Üç Katlı Zihinsel Stil Modeli”, mevcut stil modellerinin birleştirilmesi sonucu oluşmuştur. Bu mevcut stiller bir araya getirilirken üç özellik dikkate alınmıştır: Alan yazındaki etkililik, stil yapılarının işlevselliği ve tanımlanan stil yapısının bir başka stil yapısına karşı test edilmiş olması... Bu modelde bir araya getirilen on farklı stilden beşi bilişsel stiller altında yer almaktadır. Bunlar alan bağımlı/alan bağımsız, fevrilik/dikkatlilik, iraksak/yakınsak, uyarlayıcı/yenilikçi ve somut ardışık/soyut ardışık/somut seçkisiz/soyut seçkisiz stilleridir (Zhang, Sternberg, 2006, 148). Bu nedenle Tablo 2’de, biliş odaklı stillerden “Üç Katlı Zihinsel Stil Modeli” ile ilişkili görülenler -ki bunlar alan yazında yaygın olarak bilinen stilleri de kapsamaktadır- incelenmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkan farklı modeller ve farklı stil boyutları ile bu stillerin ölçülmesinde kullanılan envanterler Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2. Bilişsel Stil Türleri

Stil Boyutu	Tanım	Ölçme Aracı	Referans
Alan bağımlı Alan bağımsız	Çevredeki unsurları, bağlam ve arka plandan bağımsız olarak algılama eğilimine karşılık alanın ya da karşılaşılan durumun bütünüyle ilgilenme eğilimi.	Çubuk-Çerçeve Testi (Rod-and-Frame Test) Bedeni Ayarlama Testi (Body-Adjustment Test) İç içe Şekiller Testi (The Embedded Figures Test)	Witkin, Moore, Goodenough, Cox, 1977
Fevrilik Dikkatlilik	Aceleci-hızlı tepki verme eğilimine karşılık düşünmeye dayalı tepki verme eğilimi	Benzer Şekilleri Eşleme Testi (Matching Familiar Figures Test-MFFT)	Kagan, Rosman, Kay, Albert, Phillips, 1964
Yakınsak Iraksak	Yeni bilginin, önemli bir duruma yanıt verme ve doğru ya da daha iyi bir yanıt düşünme sonucunda üretilmesine karşılık, çoklu	Iraksak Düşünme: 3 Mini Test (Divergent Thinking (DT): Three, 3-min tests)	Guilford, 1956

	seçenekler sağlayarak ve yeni bilgiyi özgürce üretme eğilimi	Yakınsak düşünme: zekâ testleri, çoktan seçmeli testler ve birçok psikolji testi	
Uyarlayıcı Yenilikçi	Uyum sağlama eğilimine karşılık, yenilikçi kişilik yapısı	Kirton Uyarlayıcı-Yenilikçi Envanterini (Kirton Adaptor/Innovator Inventory)-KAI	Kirton, 1976
Somut ardışık Somut seçkisiz Soyut ardışık Soyut seçkisiz	<i>Somut-ardışık</i> : Dikkatini somut gerçeklere ve fiziksel objelere odaklama. <i>Soyut-ardışık</i> : Mantıklı ve yapay düşünmeyi tercih etme. <i>Soyut-seçkisiz</i> : Dikkatlerini dünyayı hissetme ve duygu üzerinde odaklamaya. <i>Somut-seçkisiz</i> : Dürtüsel ve içgüdüsel düşünmeyi tercih etme.	Gregorc Stil Tanımlayıcısı (Gregorc Style Delineator- GSD)	Gregorc, 1984
Bütüncül Analitik Sözel İmgesel	Bilgiyi düzenlemede bütün ya da parça ilişkisi Sözel-İmgesel: Bilgiyi düşünme sırasında sözlü düşünme ya da zihinsel resim oluşturma eğilimi	Bilişsel Stil İndeksi (Cognitive Style Index-CSI)	Rayner, Riding, 1997

Tablo 2’de de görüldüğü gibi bireysel farklılık ve kişilik özelliklerine dayalı pek çok özellik düşünülmüş stil boyutları birbirinden farklı olarak algılansa da aslında birbirini tamamlayacak nitelikte yapılandırılmıştır.

Kişilik Odaklı Yaklaşım Dayalı Bilişsel Stiller

Stillerin sınıflandırılması sonucu ortaya çıkan ikinci grup kişilik odaklı stillerdir. Kişilik odaklı stillerin, stil tabanlı yaklaşımları etkilediğine dair bulgular az sayıdadır (Riding, Rayner, 1997, 6). Biliş odaklı yaklaşımlar bireysel yeteneklere daha yakın gibi görünürken kişilik odaklı yaklaşımlar kişilik özelliklerine yakın görünmektedir. Ayrıca bu alandaki stiller tipik-performans testleri yerine kişilik özellikleriyle ilişki olan azami-performans testleriyle ölçülür (Sternberg, Grigorenko, 1997, 704).

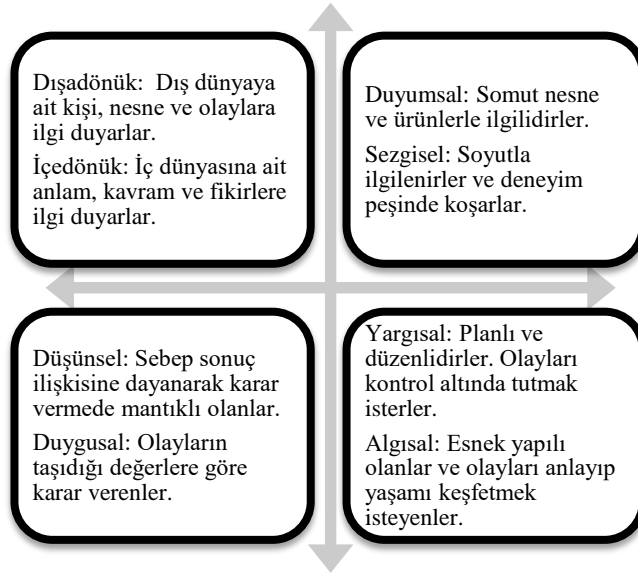
Bu alanda geliştirilmiş en önemli model ise Myers-Briggs tarafından sunulmuş değerlendirme modelidir (Riding, Rayner, 1997, 6). Standart bir kişilik envanteri gibi görünen stilleri ölçmek için geliştirilen “Myers-Briggs Tip Göstergesi” eğitimin yanı sıra iş alanında da kullanılmaktadır. Geçerlik noktasında bazı çekincelerin olmasına rağmen (Sternberg, Grigorenko, 1997, 705) bu gün en yaygın olarak kullanılan ve ilgi gösterilen stil ölçeği olarak düşünülebilir (Sternberg, Grigorenko, 1997, 705; Haynes, Briggs, Copeland, 2008, 84).

Myers-Briggs Tip Göstergesi (Myers-Briggs Type Indicator- MBTI), Jung’ın kuramına dayalı olarak geliştirilmiştir (Carlyn, 1977, 461; Francis, 1997,2; Sternberg, Grigorenko, 1997, 705; Francis, Craig, Robbin, 2007, 258). Jung (1875-1961) psikolojik tipler açısından gerçekçi düşünen ilk psikologdur ve psikolojik tip kavramları ilk olarak Jung tarafından önerilmiştir (Harrington, Loffredo, 2001, 89). O yalnızca insanların farklı olduğunu değil, insanların kendi içinde de farklı ve zengin bakış açıları olduğunu göstermiştir (Francis, 1997, 2). Jung, farklı alışılmış tutumların varlığına ve karar vermeyle ilgili farklı eğilimlerin olduğuna inanmıştır (Briggs, Copeland, Haynes, 2007, 514).

Kurama göre, rastgele görünen insan davranışları aslında oldukça düzenli ve tutarlıdır. Bu davranışlarda insanların yaşam yaklaşımlarından kaynaklanan temel farklılıklar vardır. Her insanın bir ya da diğer kutbu seçme gibi doğal tercihleri vardır. Örneğin; sağ ya da sol eli kullanma... (Carlyn, 1977, 461). Jung bireysel farklılık olarak nitelendirilebilecek, ikisi tutum (dışa ve içe dönüklük), ikisi algı (sezgi ve algılama), ikisi ise karar (düşünme ve hissetme) alanlarıyla ilişkili olan psikolojik tipler önermiştir (Sternberg, Grigorenko, 1997, 704). Myers de farklı meslek seçimlerinin farklı kişisel yönelimlerden kaynaklandığı inancıyla “Myers-Briggs Tip Göstergesi”ni tasarlamaya başlamıştır. Jung’ın kuramı kişilik ve mesleki performans arasında bağlantı kurduğundan bu çalışmanın teorik yapısını oluşturmuştur (Pittenger, 1993, 468). Anlaşıldığı gibi bu stiller genel yapısını temelde Jung’ın kişilik yapıları tipolojisinden aldığı için kişilik odaklı stil olarak düşünülmektedir.

Geliştirilmesi ve yenilenmesi 20 yıl süren “Myers-Briggs Tip Göstergesi” (Magneş, Roslewicz, 2009, 144) davranış tercihlerini betimleyen (Örneğin; Bir partide hoşlanırım: A- Diğerlerine fıkra

anlatmaktan ya da B- Diğerlerini dinlemekten) ve tanımlayıcı sıfat tercihlerini gösteren (A- Cesur ya da B- Temkinli) zorunlu/seçmeli sorulardan oluşur. Daha sonra sonuçlar, dışa dönüklük-içe dönüklük (extroversion-introversion-EI), duyumsal-sezgisel (sensing-intuition-SN) düşünsel-duygusal (thinking-feeling-TF) ve yargısal-algisal (judgment-perception-JP) ölçeklerindeki tercihleri belirtmek için tablolaştırılır (Pittenger, 1993, 470). Alan yazında, bu alanların farklı stil alanlarıyla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Yapılan çalışmalarda duyumsal ile yargısal tiplerin uyum sağlayıcı olma ve sezgisel ile algısal tiplerin ise yenilikçi olma eğilimi gösterdikleri anlaşılmıştır (Carne & Kirton, 1982; Jacobson, 1993'ten aktaran Zhang, Sternberg, 2006, 155). Bu kişilik tiplerinin özellikleri Şekil 2'de görülmektedir:

Şekil 2. Myers-Briggs Kişilik Tipleri

Yüksel Özden, Kendini Keşfet. (Babil Yayıncılık: Ankara, 2005) 77'den uyarlanmıştır.

Şekil 2'den de anlaşıldığı gibi Myer ve Briggs doğrudan bireyin kişilik özelliklerine odaklanmışlardır. Bu nedenle söz konusu kişilik tipleri stil çalışmalarında kullanılsa da stil odaklı yaklaşımlardan uzak olarak anlaşılabilir.

Öğrenme Stilleri

Stil araştırmaları ya da tanımlamaları incelendiğinde bilişsel stil ve öğrenme stillerinin pek çok ortak noktada birleştiği görülmektedir. Bilişsel stil tanımlamaları, insanların çeşitli konularda bilgiyi işlemede kullandıkları kişisel yollara olan eğilimleri konusuna dayalıdır. Öğrenme stilleri de, insanların belirli yollarla bilgiye katılma tercihleri olduğu fikrini temel almıştır. Tanımlanan bilişsel stiller ile tanımlanan öğrenme stilleri arasındaki farklılık, bilişsel stillerin çoklu bağlamlara sahipken öğrenme stillerinin sadece öğrenme durumlarına ait olması olarak özetlenebilir (Zhang, Sternberg, 2006,6). Nitekim öğrenme stillerinin ortaya çıkışı da stiller ile okul öğrenmeleri arasında yapılan araştırmalara dayandırılmaktadır. Bazı araştırmacılar öğrenme stili ile bilişsel stiller arasında ayırım yapma gereği görmemiş bazıları ise öğrenme stilleri ile bilişsel stilleri birbirinden ayırmışlardır. Örneğin; Gregorc (1979) öğrenme stillerini bir insanın çevresinden nasıl öğrendiğini ve çevresine nasıl adapte olduğunu belirten ayırıcı davranışlar olarak tanımlarken Kalsbeek (1989) öğrenme stillerinin bilgiyi işlemek, fikir yürütmek ve karar almak için tercih ettiği yaklaşımlar olarak görülebileceğini belirtmiştir. Bu tanımlamalar önceki başlıklarda belirtilen bilişsel stil tanımlarıyla paralel görülmektedir ve Campell (1991) tarafından belirtildiği gibi bilişsel stil ve öğrenme stilinin sıklıkla eş anlamlı olarak kullanıldığına örnek oluşturmaktadır. Bu konuda verilebilecek diğer bir örnek ise Curry ve Miller'in modelleridir. Curry (1983), kendi modelinde bulunan birkaç stil boyutu bilişsel merkezli olmasına rağmen, modelini öğrenme stillerinden biri olarak görmüştür. Miller (1987) ise modelinde birkaç stil boyutu öğrenme aktiviteleri ile ilgili olmasına rağmen, modelini bilişsel stillerden biri olarak tanımlamıştır. Kolb'un (1976) çalışması genel olarak öğrenme stilleri

çerçevesinde tartışılrsa da, Hayes ve Allinson (1994) Kolb'un stil boyutunu bilişsel stil olarak sınıflandırmışlardır. Grigorenko ve Sternberg (1997) ise öğrenme stillerini etkinlik odaklı stiller başlığı altında sınıflandırarak bilişsel stiller ile öğrenme stilleri arasındaki ayrıma dikkat çekmişlerdir.

Sonuç olarak bilişsel stiller, bilgiyi anlamının yollarını karakterize etmek, öğrenme stilleri ise kişinin bilgiyi nasıl öğreneceğine ilişkin tercihini karakterize etmek için kullanılabilir (Zhang, Sternberg, 2006,7). Başka bir ifadeyle öğrenme stilleri, her bireye özgü olan bireyin öğrenmeye yönelik eğilimlerini ya da tercihlerini gösteren özellikler biçiminde tanımlanabilir (Güven ve Kürüm, 2006,77.). O halde öğrenme stilleri bilişsel stillerden farklı olarak kişinin öğrenme sürecinde, öğrenmek için tercih ettiği yol olarak tanımlanabilir. Tablo 3'te öğrenme stilleri ve bu stillerin ölçülmesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3. Öğrenme Stili Modelleri

Stil Boyutu	Tanım	Ölçme Aracı	Referans
Değiştiren, Ayrıştıran, Özümseyen Yerleştiren	<i>Değiştiren (Diverger)</i> : Öğrenme aktivitesine bireysel olarak katılma gereksinimi duyan öğrenenlerdir. <i>Ayrıştıran (Converger)</i> : Öğrenme aktivitesini düşünmede detaylı, sıralı adımları takip etmeye ihtiyaç duyan öğrenenlerdir. <i>Özümseyen (Assimilators)</i> : Öğrenme aktivitesinde pragmatik problem çözmeye katılmaya gereksinim duyan öğrenenlerdir. <i>Yerleştiren (Accomodators)</i> : Öğrenme aktivitesinde risk alma, deneyimde değişiklikler yapma ve esneklik konularına katılma gereksinimi duyan öğrenenlerdir.	Öğrenme Stil Envanteri (LSI)	Kolb, 2005
Aktifler Yansıtmacılar Kuramcılar Yararçılar	<i>Aktifler (Activists)</i> :Yeniliklere karşı iyimser ve bu nedenle değişime açık <i>Yansıtmacılar (Reflectors)</i> : Kapsamlı ve metodik düşünen <i>Kuramcılar (Theorists)</i> : Mantıklı ve dikey düşünen, büyük resmi gören <i>Yararçılar (Pragmatists)</i> : Pratikte test etmeye hevesli, teknik işlere odaklı	Öğrenme Stilleri Anketi (LSQ)	Honey, Mumford, 1986
Çoğaltma Yönelimi Anlam Yönelimi Başarma Yönelimi Akademik Olmayan Yönelim	<i>Çoğaltma Yönelimi (Reproducing Orientation)</i> : Dar bir müfredata-bağlı tutum ve ezberleme yöntemi üzerine odaklanmış yüzeysel bir yaklaşım kullanımını içerir. <i>Anlam Yönelimi (Meaning Orientation)</i> : Kendi kendine anlama girişimini, fikirleri sınıflandırmayı, sunulmuş fikirler arasında bağ kurarak ve kanıtları kullanarak bir sonuca varmayı içerir. <i>Başarma Yönelimi (Achieving Orientation)</i> : Başarmaya yönelik güçlü bir motivasyon barındıran yönelimdir. <i>Akademik Olmayan Yönelim (Non-Academic Orientation)</i> : Çalışma isteksizliği hakimdir. Çalışmaya karşı olumsuz tutumlar barındırır.	Çalışma Yaklaşımları Envanteri'nin (ASI)	Entwistle, Tait, 1990

Öğremeye etki eden beş temel uyarıcı alanı	<p><i>Çevresel Uyarıcılar:</i> Ses, ısı, ışık, oturma ve öğrenmenin gerçekleşeceği ortamın düzeni. <i>Duygusal Uyarıcılar:</i> Motivasyon, sorumluluk derecesi, sebat, anlamlandırma ihtiyacı. <i>Fiziksel Uyarıcılar:</i> Görsel, işitsel, kinestetik ya da dokunsal öğrenme yöntemi tercihi, yiyecek ve içecekler, hareketlilik, sabah ya da öğle vakti. <i>Sosyolojik Uyarıcılar:</i> Öğrenme grupları, öğrenmeye rehberlik edenin yardımı ya da desteği, bireysel ya da akranla çalışma, aile ve öğretmenden gelen isteklendirme. <i>Psikolojik Uyarıcılar:</i> Bilgi işlemede bütünsel ya da analitik ve fevri yansıtıcı davranışlar</p>	<p>Dunn ve Dunn Öğrenme Stili Anketi (The Dunn and Dunn Learning Styles Questionnaire: LSQ) – 1979 Dunn, Dunn ve Price Öğrenme Stilleri Envanteri (The Dunn, Dunn and Price Learning Styles Inventory-LSI)- 1992,1996. Dunn, Dunn ve Price Verimli Çevre Tercihi Anketi (The Dunn, Dunn and Price Productivity Environmental Preference Survey: PEPS) – 1996 Mükemmeliği İnşaa Etme Anketi (The Building Excellence Survey: BES) – 2002 Mükemmel Öğrenme Stilimiz (Our Wonderful Learning Styles - OWLS) - 2002.</p>	Dunn, 1999 Dunn, 2003
--	---	--	--------------------------

Tablo 3’ te görülen öğrenme stilleri bireyin öğrenirken tercih ettiği yol, öğrenme ortamına etki eden çevresel faktörler ve öğrenmeye karşı tutum ile algıları düşünülerek yapılandırılmış stil boyutlarından oluşmaktadır. Öğrenme stilleri bilişsel stillerden farklı olarak okul öğrenmelerini ön plana almakta ve akademik başarıya odaklanmaktadır.

Zihinsel Stil Kavramı

Zihinsel Stiller Sternberg (1997) tarafından geliştirilen “Zihinsel Öz-Yönetim Kuramı”na dayandırılmaktadır. Kuramın temelini, düşünmeyi organize eden birey zihninin, dış dünyaya yansıma biçimi oluşturur. Kurama göre insanlar, kendilerini, eylem ve aktivitelerini yönetme gereksinimi duyarlar. Bu çerçevede düşüncelerini ve eylemlerini iç ve dış gereksinimlere uygun bir biçimde organize ederler (aktaran Fer, 2005,1). Bu kuramın ayırt edici özellikleri şöyle sıralanabilir (Zhang, 2001,548):

- Kuramda tanımlanan stiller tek boyut altında değil, beş farklı boyut altında toplanmıştır.
- Tanımlanan stiller kendi içlerinde iki zıt kutba ayrılmak yerine süreklilik biçiminde algılanır.
- Hiçbir stil iyi ya da kötü değildir.
- Bu kuram her birey için tek bir stil tanımlamaz, stil profili çıkarır.

Kurama göre stil boyutları işgörüler (functions), biçimler (forms), düzeyler (levels), yönelim (scope), eğilimler (leanings) olarak tanımlanmaktadır. Her boyut için ayrı stil tanımlamaları yapılmıştır (Zhang, 2001, 551). Bu stilleri ölçmek için Sternberg ve Wagner tarafından geliştirilen Düşünme Stilleri Ölçeği (Thinking Style Inventory) kullanılmaktadır.

Esasen zihinsel stil, alan yazında öne sürülen bütün ‘stil’ yapılarının anlamını içine alan genel bir kavram olarak kullanılmaktadır (Bilişsel stil, karar verme ve problem çözme stili, öğrenme stili, algısal stil ve düşünme stili). Zihinsel stil zeka ve kişilik üzerine geliştirilen iki farklı literatür arasında bağ kurmak için tasarlanmıştır. Bir zihinsel stil kişinin bilgiyi işleme ve görevlerle başa çıkabilmesi için tercih ettiği yoldur ve değişen derecelerde, bilişsel, duygusal, psikolojik, sosyolojik ve fizyolojiktir (Zhang, Sternberg, 2006, 3):

- Bilişeldir çünkü bilgiyi işlemek için kişi hangi stili kullanırsa kullansın, mutlaka zihinsel bir işlemde bulunacaktır.

- Duygusaldır çünkü bilgiyi işleme ve görevlerle başa çıkabilmenin yolu (örneğin bir zihinsel stili kullanma) kişinin o görevle ilgili nasıl hissettiğine bağlı olarak karar verilir. Eğer kişi eldeki görevle gerçekten ilgileniyorsa (varsayalım ki bu görev yaratıcı olmayı ve derin bir anlama sağlamayı gerektiriyor), kişi yaratıcılık oluşturan bir stili kullanır. Bunun aksine, eğer kişi eldeki göreve ilgisiz ise, ancak daha gösterişsiz bir stili kullanır.

- Fizyolojiktir çünkü stil kullanımı kısmi olarak bize sağlanan bilgiyi alan duyularımızdan (örn., görme, dokunma ve duyma) etkilenir.

- Psikolojiktir çünkü belirli bir stilin kullanımı, kişinin kişisel özelliklerinin çevresi ile nasıl bir etkileşim içerisinde olduğuna bağlıdır.

- Sosyolojiktir çünkü stil kullanımı yaşadığımız toplumda bulunan değişik birçok düşünme yolu tercihlerinden etkilenir.

Zhang ve Sternberg zihinsel stilleri modanın zirvesinde gösterilmeyen fakat her zaman giyilen bir cekete benzetmişler (Zhang ve Sternberg, 2009, 291) ve eğitimden iş alanına kadar pek çok alanı etkilediğini savunmuşlardır (Zhang ve Sternberg, 2009, 293). Çünkü düşünme stilleri ve öğrenme yaklaşımlarını da içeren zihinsel stiller, bilişsel gelişim ve kişilik özellikleri gibi bir bireysel farklılıktır (Zhang, 2004, 68).

SONUÇ: SOSYAL ÇEVRE, DEĞİŞEBİLİRLİK VE ZİHİNSEL STİLLER

Stil alanıyla ilgili yapılan inceleme sonunda stil alanının en önemli sorunlarından birinin stil tanımlamaları ve sınıflamalarıyla ilgili olduğu görülmüştür. Öyle ki farklı sınıflamalar alanda karmaşıklığa neden olmaktadır. Stillerin tek bir çatı altında toplanması alanda yapılacak çalışmaların işlevselliğini artırabilir. Bu nedenle ortaya atılan “Zihinsel Stil” kavramı, stil alanındaki karmaşıklığa çözüm getirebilecek önerilerden biri olarak görünmektedir.

Stil, birey tarafından belirli bir süreliğine barındırılan ve sürdürülen kişisel özellik, etkinlik ya da davranışların bütünü (Riding, Rayner, 1998, 5-6) olarak tanımlandığında, bireylerin zihinsel stil tercihlerinin, dünyayı algılama biçimleri ve çevresel etkileşimleriyle ilişkili olduğu düşünülebilir. Kişilerin dünyayı algılama biçimleri ve etkileşimde buldukları çevre değiştiğinde stil tercihleri de değişebilir. Sosyal çevrenin zihinsel stil üzerindeki etkisi stillerin biçimlendirilebilir olduğu tezini destekler nitelikte görünmektedir. Başka bir ifadeyle sosyal çevre baskın stilin belirleyiciliğinde rol oynuyorsa, bu çevre değiştiğinde baskın stilinde değişebileceği söylenebilir.

Zihinsel stilin biçimlendirilebilir olduğu düşünüldüğünde iki önemli nokta dikkat çekmektedir: Bunlardan birincisi bireylerin zihinsel stillerinin değişebileceği ve farklı öğrenmeler için farklı stilin tercih edilebileceğidir. İkinci ise her öğrenme için en uygun olan stilin kullanılmasının öğretilebileceğidir. Bu nedenle eğitimin her kademesinde bireylerin zihinsel stil tercihlerinin bilinmesinin, sınıf içi uygulamaları, kullanılan yöntem ve teknikleri etkileyeceği düşünülmektedir. Zihinsel stillerin dinamik doğasının, öğretmenlerin zihinsel stilleri ile öğrettikleri konular arasında çok önemli bir ilişkide saklı olduğu anlaşılmıştır (Zhang, Sternberg, 2006,53). Öğretmenlerin zihinsel stil tercihlerinin mesleğe başlamadan önce belirlenmesi, eğitim fakültelerindeki öğretim programlarının ve derslerde kullanılacak yöntemlerin bu tercihler doğrultusunda şekillendirilmesinin stillerin biçimlendirilebilir özelliğini destekleyeceği söylenebilir. Nitekim öğretmen adaylarının stil tercihlerinin cinsiyet ve öğrenim görülen akademik disiplin gibi pek çok değişime bağlı olarak da farklılık gösterdiği yapılan pek çok araştırmanın sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Bernardo, Zhang ve Callueng 2002, Buluş 2005, Fer 2005, Grigorenko ve Sternberg 1997, Zhang 2000, 2001, 2004, 2006, 2010, Zhang ve Sternberg 2000).

Sternberg’in (1997) Zihinsel Öz-Yönetim kuramında öngördüğü gibi stil tercihlerinin kızlar ve erkekler arasında farklılaştığı yönündeki bulguya ek olarak, Zhang ve Sachs (1997) erkeklerin daha bütünsel olduğunu; Sternberg ve Zhang (2005) erkeklerin yargılayıcı alt ölçeğinde kızlara oranla yüksek puan aldıklarını; Wu ve Zhang (1999) erkek öğrencilerin yenilikçi ve tekerkçi stil puanlarının kızlara oranla yüksek olduğunu, Cilliers ve Sternberg (2001) kızların erkek öğrencilere oranla yürütmeci stilini tercih ettiklerini, Armstrong (2000)’da çalışmasında kız öğrencilerin erkek

öğrencilere göre daha ayrıntısal düşünme eğiliminde olduklarını ortaya koymuştur (Dinçer ve Saracaloğlu, 2011).

Stil tercihlerinin akademik disipline göre farklılaşma durumuna ilişkin yapılan ve akademik disiplin ile stil tercihi arasındaki ilişkiye örnek olarak gösterilebilecek araştırmalardan biri Zhang ve Sach (1997) tarafından Hong Kong'da 88 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre akademik disiplin, cinsiyet gibi fark yaratan değişkenlerden biri olmuştur ve doğa bilimleri ile teknoloji alanında öğrenim gören katılımcıların sosyal ve beşeri bilimlerde öğrenim gören katılımcılara oranla bütüncül alt ölçeğinde daha fazla puan elde ettikleri görülmüştür. Buluş (2005) tarafından yapılan araştırma sonuçları da diğer araştırmalarla benzerlik göstermiştir. Araştırmaya göre, sosyal bilimler, fen bilimleri ve beden eğitimi öğretmen adaylarının resim bölümü öğretmen adaylarına göre yürütmeci stilini daha fazla kullandıkları görülmüştür. Yapılan araştırmalarda da görüldüğü gibi stiller birbirinden farklı yeterlik gerektiren akademik disiplinlere göre değişmektedir. Bu durum cinsiyet değişkeninde olduğu gibi stiller ve sosyal çevre arasındaki bağa dikkat çekmektedir.

Bunun dışında öğretmen adaylarının stil tercihleriyle ilgili öğrenme tercihi, öğrenme stratejileri, öğrenme yaklaşımı, yaratıcı ve eleştirel düşünme, öğrenme biçimi, anne baba tutumu arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik yapılan farklı araştırmalar da oldukça dikkat çekicidir (Güven, 2004, Betoret, 2007, Duman ve Çelik 2010, Palut 2008, Zhang 2004, Zhang ve Stenberg 2000). Yine tüm bu araştırmalarda varılan ortak sonuç öğretmen adaylarının stillerinin birbirlerinden farklı olduğudur.

Zihinsel stil tercihi kişiye özgüdür ve bireysel bir özelliktir. Bu nedenle bir stil diğerinden kötü ya da iyi değildir. Zihinsel stillerin öğrenme davranışlarını etkilemesi çok olasıdır. Aynı öğrenme davranışını tekrar etme sabit zihinsel stiller geliştirebilir hatta önceki baskın stilleri bile değiştirebilir. Başka bir ifadeyle zihinsel stiller eğitimsel pratikler aracılığıyla değişebilir (Zhang, Sternberg, 2009). Stillerin değiştirilebilir yapısı ve insan doğasıyla ilgili keşiflerin devam etmesi, stil alanında da sürekli değişime ihtiyaç duyulacağına bir göstergesidir.

KAYNAKÇA

- Allport, G. W. (1937). *Personality: a psychological interpretation*. New York: Henry Holt and Company.
- Allport, G. W. (1921). Concepts of trait and personality. *Psychological Bulletin*. 24(5), 284-293.
- Barkhuus, L. & Csank, P. (1999). "Allport's theory of traits: a critical review of the theory and two Studies". [Online] Retrieved on 17.01.2015, at URL: <http://www.itu.dk/~barkhuus/allport.pdf>
- Bernardo, A. B. I., Zhang, L. F., & Callueng, C. M. (2002). Thinking styles and academic achievement among filipino students. *Journal of Genetic Psychology*. 163 (2), 149-163.
- Betoret, F. D. (2007) The influence of students' and teachers' thinking styles on student course satisfaction and on their learning process. *Educational Psychology*. 27 (2), 219-234.
- Briggs, S. P. Copeland, S. & Haynes, D. (2007). Accountants for the 21st century, where are you? A five-year study of accounting students' personality preferences. *Critical Perspectives on Accounting* 18(5),511-537.
- Buluş, M. 2005. İlköğretim bölümü öğrencilerinin düşünme stilleri profili açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*. (6) 1: 1-24.
- Campbell, B. J. (1991). Planning for a student learning style. *Journal of Education for Business*. 66(6), 356.
- Cano-G. F. & Hughes, E.H (2000). Learning and thinking styles: An analysis of their interrelationship and influence on academic achievement. *Educational Psychology*. 20(4), 413-430.
- Carlyn, M. (1977). An assesment of the Myers-Briggs type indicator. *Journal of Personality Assesment*. 41(5), 461-473.
- Cilliers, C. D.&Sternberg, R. J. 2001. Thinking styles: implications for optimizing learning and teaching in university education. *South African Journal of Higher Education*. 15(1), 13 24.
- Curry, L. (1983). An organisation of learning style theory and constructs. In L. Curry (Ed) *Learning style in continuing education*. Canada, Dalhousie University.
- Dinçer B. ve Saracaloğlu A.S. 2011. Öğretmen adaylarının düşünme stillerinin karşılaştırılması. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 9 (4), 700.
- Duman, B. ve Çelik, Ö. 2011. The relationship between the elementary school teachers' thinking styles and the teaching methods they use elementary. *Education Online*. 10(2), 785-797, 2011. İlköğretim Online, 10(2), 785-797. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>.
- Dunn, R. (1999). How do we teach them, if we don't know how they learn? *Teaching pre k*. 29(7),50-52.
- Dunn, R. (2003). The Dunn and Dunn learning style model: theoretical cornerstone, research and practical applications. In S. Armstrong, M. Graff, C. Lashley, E. Peterson, S. Raynor, E. Sadler-Smith, M. Schiering &

- D. Spicer (Eds), Bringing theory and practice, proceedings of the 8th annual European learning styles information network conference. Hull: University of Hull.
- Entwistle, N. J., ve Tait, H. (1990). Approaches to learning, evaluations of teaching, and preferences for contrasting academic environments. *Higher Education*. 19, 169-194.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2006). *Eğitim Psikolojisi: Gelişim, Öğrenme ve Öğretme*. Arkadaş Yayınları: Ankara.
- Fer, S. (2005). Düşünme Stili Envanterinin Geçerlik Ve Güvenirlilik Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 5(2), 463
- Francis, L.J. (1997). *Personality type and scripture: exploring Mark's gospel*. Mowbray: London.
- Francis, L. J. Craig, C. L. & Robbin, M. (2007). The relationship between psychological type and the three major dimensions of personality. *Current Psychology: Developmental -Learning – Personality -Social*, 25(4), 257-271.
- Glass, A. & Riding, R. J. (1999). EEG differences and cognitive style. *Biological Psychology*. 51(1), 23-41.
- Gregorc, A. F. (1979). Learning/teaching styles: potent forces behind them. *Educational Leadership*. 36(4), 234-236.
- Gregorc, A. F. (1984). Style as a symptom: a phenomenological perspective. *Theory into Practice*. 23(1), 51-55.
- Grigorenko, E. L. ve Sternberg, R. J. (1995). Thinking styles. In D.H. Saklofske & M. Zeidner (Eds.) *International handbook of personality and intelligence* (pp. 205-230). New York, Plenum Press.
- Grigorenko, E. L. & Sternberg, R. J. (1997). Styles of thinking, abilities and academic performance. *Exceptional Children*. 63(3), 295-312.
- Guilford, J.P. (1956). The structure of intellect. *Psychological Bulletin*. 53(4), 267-293.
- Güven, M. (2004). Öğrenme stilleri ile öğrenme stratejileri arasındaki ilişki. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış doktora tezi*.
- Güven, M. ve Kürüm, D. (2006). Öğrenme stilleri ve eleştirilen düşünme arasındaki ilişkiye genel bir bakış. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1,75-90.
- Harrington, R. ve Loffredo, D. A. (2001). The relationship between life satisfaction, self-consciousness and the Myers-Briggs Type Inventory (MBTI) dimensions. *Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*. 135(4), 439-450.
- Hayes, J., & Allinson, C. W. (1994). Cognitive style and its relevance for management practice. *British Journal of Management*. 5(1), 53-71.
- Haynes, D. & Briggs, S. P. & Copeland, S. (2008). Mind the gap: Accountants at work and play. *Critical Perspectives on Accounting*. 19, 81-96.
- Hazar, M. Ç. (2006). Kişilik ve İletişim Tipleri. *Selçuk İletişim Dergisi*. 4(2), 125-140.
- Honey, P. & Mumford, A. (1986). *Using your learning styles*. Maidenhead: Peter
- Kagan, J., Rosman, B. L., Kay, D., Albert, J. & Phillips, W. (1964). Information processing in the child: Significance of analytic and reflective attitudes. *Apa Psycnet Direct*. 78(1), 1-37.
- Kalsbeek, D. ve Tallahassee, F. L. (1989). Linking learning style theory with retention research: The trails project. AIR professional file. The Association for Institutional Research. 32, 1-9.
- Kirton, Michael. 1976. Adaptors and Innovators: a Description and Measure. *Journal of Applied Psychology*. 61(5), 622-629.
- Kolb, A.Y. & Kolb, D.A. (2005). *The Kolb learning style inventory version 3.1: Technical specifications*. Haygroup: Experience Based Learning Systems Inc.
- Kolb, D. A. 1976. *The learning style inventory: Technical manual*, Boston, Ma.: McBer.
- Köknel, Ö. (2000). Duygudurum Bozukluklarının Tarihçesi. *Duygu Durum Dizisi*. 1, 5-11.
- Magness, J.B. & Roslewicz, E. A. (2009). "An innovative Myers-Briggs type indicator educational experience used in an information technology capstone course". Paper presented at SIGITE Conference. Fairfax, VA.
- Miller, A. (1987). Cognitive styles: An integrated model. *Educational Psychology*. 7(4), 251-268. Oxford Dictionary, [Online] Retrieved on <http://oxforddictionaries.com>. 17.01.2015
- Palut, B. (2008). Düşünme stilleri ve anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 24, 1-11
- Pittenger, D. J. (1993). The utility of the Myers-Briggs type indicator. *Review of Educational Research*. 63(4), 467-488.
- Riding, R. J., Grimley, M., Dahraei, H. & Banner, G. (2003). Cognitive style, working memory and learning behaviour and attainment in school subjects. *British Journal of Educational Psychology*. 73(2), 149-169.
- Rayner, S. V & Riding, R. (1997). Towards a categorisation of cognitive styles and learning styles. *Educational Psychology*, 17, (1), 5-27.
- Riding, R. & Rayner, S. (1998). *Cognitive styles and learning strategies: understanding style differences in learning and behavior*. David Pulton Publishers: London
- Sadler, S. E. (1999). Intuition-analysis style and approaches to studying. *Educational Studies*. 25, (2), 159-173.

- Sayın, A. ve Aslan, S. (2005). Duygudurum Bozuklukları ile Huy, Karakter ve Kişilik İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 16 (4), 276-283.
- Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Sternberg, R. J. (1997). *Thinking styles*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Sternberg, R. J. & Grigorenko, E. L. (1997). Are cognitive styles still in style? *American Psychologist*. 52, (7), 700-712
- Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük, [Online] www.tdk.gov.tr. adresinden 17.01.2015 tarihinde ulaşılmıştır.
- Witkin, H. A., Faterson, H. F., Goodenough, D. R. & Birnbaum, J. (1966). Cognitive patterning in mildly retarded boys. *Child Development*. 37 (2), 301-316.
- Witkin, H. A., Moore, A., Goodenough, D.R. & Cox, P.W. (1977). Field dependent and field independent cognitive styles and their educational implications. *Review of Educational Research*. 47(1), 1-64.
- Wu, X., & Zhang, H. C. 1999. The preliminary application of the thinking style inventory in college students. *Psychological Science China*. 22(4), 293-297.
- Zhang, L. F. & Sachs, J. 1997. Assessing thinking styles in the theory of mental self-government: a Hong Kong validity study. *Psychological Reports*. 81, 915-928.
- Zhang, L. F. (2000). Are Thinking Styles and Personality Types Related? *Educational Psychology*, 20(3), 271-283
- Zhang, L. F. (2001), Do thinking styles contribute to academic achievement beyond self rated abilities? *The Journal of Psychology*, 135 (6), 621-137.
- Zhang, L. F. (2004). Predicting cognitive development, intellectual styles, and personality traits from self-rated abilities. *Learning and Individual Differences*. 15, 67-88.
- Zhang, L. F. & Sternberg, R. J. (2005). A threefold model of intellectual styles. *Educational Psychology Review*. 17(1), 1-53.
- Zhang, L.F. & Sternberg, R.J. (2006). *The nature of intellectual styles*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Zhang, L. F. & Sternberg, R. J. (2009). *Perspectives on the nature of intellectual styles*. Springer Publishing Company: New York.